

Mübahat S. Kütükoğlu, *XIX. Asır Ortalarında Tavas Kazası*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2007, XXIII + 254.

Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu, uzun yıllardır Batı Anadolu şehirleri üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. İzmir şehri hakkındaki makalelerinin bir araya toplandığı *İzmir Tarihinden Kesitler* (İzmir 2000) ve İzmir'in XV. ve XVI. yy.lardaki sosyal ve ekonomik hayatını ele alan *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisâdî Yapısı* (İzmir 2000) adlı çalışmaları daha önce yayınlanmıştı. Prof. Kütükoğlu, sonraki

çalışmalarını Tavas Kazası üzerinde yoğunlaştırmış ve Tavas Kazası'nın XVI. yy.daki sosyal ve ekonomik yapısına ışık tutmak gayesiyle, *XVI. Asırda Tavas Kazasının Sosyal ve İktisâdî Yapısı* (İstanbul 2002) adlı eseri yayınlamıştır. Yazar, Tavas Kazası üzerine çalışmalarını devam ettirerek, Kaza'nın XIX. yy.daki durumunu ele alan ve tanıtımını yapacağı kitabı kaleme almıştır.

XIX. yy. Osmanlı Sosyal ve İktisat Tarihi açısından *Temettüat Defterleri* önemli bir yer tutmaktadır. Bilindiği üzere Temettüat Defterleri, Tanzimat'tan sonra vergi mükelleflerinin tam olarak tesbiti, sahip olunan malların ve gelirlerin kaydedilmesi ve ödenecek verginin belirlenmesi için tutulmuştur. Eserin ana malzemesini de teşkil eden bu defterler, şehirlere ve kasabalara bağlı olan mahalleler ve köyler esas alınarak tutulan bir nevi tahrir defterleridir. Dolayısıyla bu eserde, Tavas Kazası'nın mahalle ve köylerinin mevcut bütün Temettüat Defterleri kullanılmıştır.

Eser, Giriş, dört bölüm ve Sonuç kısımlarından meydana gelmektedir. Giriş (s. 1-19) kısmında yazar, önce temettü sayımları ve temettüat defterleri ile ilgili açıklayıcı bilgiler vererek kullanılan kaynakları tanıtmıştır. Daha sonra ise, Tavas Kazası'nın coğrafi konumu ve tarihsel süreci hakkında bilgiler

verilmiş, XVI. yy.dan XIX. yy.a gelinceye kadar kazanın sosyal ve iktisadî durumu hakkında bazı veriler sunulmuştur.

Yerleşme Yerleri ve Nüfus başlığıyla ele alınan Birinci Bölüm (s. 21-71)'de, Kaza'nın idarî yapısı ve nüfusun dağılışı incelenmiştir. Kaza'nın Tavas ve Yarangüme olmak üzere iki nahiyeye ve 44 köyden meydana geldiği ifade edildikten sonra, Kaza'nın en kalabalık yerinin Yarangüme olduğu tablolar ve grafikler eşliğinde ortaya konmuştur. Bu bölümde ayrıca nüfus, âile reislerinin adları, lâkablari, meslekleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Mesela, Kaza'da âile reislerinin en çok Mehmed ismine sahip olduğunun tesbiti bu değerlendirmelerden çıkan sonuçlardan bir tanesidir (s. 35). Kullanılan lâkablari ise büyük bir kısmının mesleklerle veya fiziksel özelliklere göre verilmiş olduğu dikkati çekmektedir. Bazı köylerin nüfusu tamamen ziraatle meşgulken, kasabalarda başka meslek grupları da görülmektedir. Bunlar; dokumacılık, demircilik, terzilik, berberlik, helvacılık, ekmekçilik, çerçilik gibi meslek kollarıdır. Bunun yanında tabii ki Kaza'da görevli olan imam, müezzin, müderris gibi vazifeliler de bulunmaktadır.

Kaza'nın gelir getiren kaynakları, Toprak Tasarrufu adıyla İkinci

Bölüm (s. 73-90)'de ele alınmıştır. Tavas'da gelir getiren kaynaklar; ziraat alanları, dükkânlar, kahvehaneler ve değirmenlerdir. Bunlardan en önemlisi ise, ziraat yapılan alanlardır. Tavas'da ekili-dikili toprakların %95'i hububat, tütün veya bakliyat ekimi için kullanılmaktadır. Geriye kalan toprakların %3'ü bağlara, %2'si ise bostanlara ayrılmıştır. Yarangüme'de bulunan 10 dükkân; biri Kızılcaölük'te ikisi Yarangüme'de olmak üzere üç kahvehane ve kaza genelinde 12 köyde yayılmış bulunan 35 değirmen diğer gelir getiren kaynaklardır.

Tavas Kazası'nda yetiştirilen mahsüller ve yapılan hayvancılık faaliyetleri Üçüncü Bölüm (s. 91-134) olarak Ziraat ve Hayvancılık adıyla incelenmiştir. Kaza'da en çok hububat tarımı yapılmaktaydı. En çok hâsılat ise buğdaydandı ve Yarangüme buğday üretiminde ilk sırada idi. Hububatın yanında bazı bakliyat mahsülleri de ekilirdi. Bunlardan en önemlisi de nohut idi. Sanayi mahsülleri Kaza'da pek fazla görülmemekte, az miktarda pamuk ve palamut ziraati yapılmaktaydı. Dokumacılıkta önde olan Tavas Kazası'nda pamuk ziraatinin gelişmemiş olması dikkat çekici bir nokta olarak vurgulanmaktadır. Palamuda ise sadece üç köyde rastlanmaktadır. Kaza'daki hayvancılık faaliyetleri büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıktır. Ziraatin ön planda olduğu Tavas

Kazası'nda, en çok beslenen hayvan öküzdür. Bir çift öküzle sürülen toprak için kullanılan "çift" tabiri de ziraatle olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Kaza'da cemaatlerin yer alması ve bunların da ziraat dışında hayvancılıkla meşgul olmaları, hayvancılık faaliyetlerinde önemli bir noktadır. Bazı hayvanlar da nakliyat için kullanılmaktadır ki, bunların başında deve ve at gelmektedir. Ayrıca çok yaygın olmamakla beraber arıcılık da yapılmaktadır.

Temettüat Defterlerinin tutulma gayesinin vergi mükelleflerinin ve devletin alacağı verginin tesbiti olduğu daha önce ifade edilmişti. Vergi tesbitinde en önemli nokta kimin ne kadar gelir sahibi olduğunun bilinmesidir; çünkü tahsil edilecek vergi, gelire doğru orantılı olarak tahakkuk ettirilmektedir. Bundan dolayı eserin Dördüncü Bölüm (s. 135-179)'ü Gelirler ve Vergiler başlığıyla bu hususa ayrılmıştır. Tavas Kazası'nda köylerin yanı sıra kasabaların da mevcudiyeti, gelirin farklı gruplarda toplanmasını sağlamıştır. Ziraat gelirlerinin yanı sıra ticaret, zanaat, işçilik ve kira gelirleri de kazanın toplam gelirinde önemli paya sahip olmuştur. Kazada gelirin en fazla olduğu köy, bir kasaba hüviyetinde olan Yarangüme'dir. Yarangüme hem ziraat gelirlerinde hem de zanaat ve ticaret gelirlerinde ilk sırada yer almaktadır.

Kaza'dan toplanan vergilere gelince: Mahsüllerden alınan 1/10 oranındaki öşür en önemli vergi kaynağıdır. Kaza'nın en kalabalık yerleşme yeri olan Yarangüme ödenen öşürde de ilk sıradadır. Toplam öşürün %94,25'i hububattan, geri kalan %5,75'i ise bağ, bostan, kovan, tütün, palamut gibi öşre konu olan diğer mahsüllerdendir. Kaza'da küçükbaş hayvancılık da yapılıyor olduğundan, iki hayvana bir akçe olarak alınan ağnam vergisine de rastlanmaktadır. Bir diğer vergi kaynağı ise, vergi-i mahsûsadır ve Kaza'da hane sayısının en fazla olduğu Yarangüme burada da birinci sıradadır.

Eserin Sonuç kısmında Mübahat Kütükoğlu hocamız, Tavas Kazası'nın geçirdiği evreler üzerinde durarak genel bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirmelerden çıkan sonuçlardan ilki, Tavas, XIX. yy.da Menteşe Sancağı'nın en kalabalık ve en büyük kazası olup, Kaza'daki âileler genellikle orta gelire sahip olduklarıdır. İkicisi ise, Kaza'da ziraatin ön planda olduğu, bölgede en fazla hububat ve bakliyat yetiştirildiğidir.

Sonuç kısmından sonra Bibliyografya ve İndeks yer alır. Temettüat defterleri yanında yazarın kitabın hazırlanması aşamasında ulaşılabilen bütün arşiv malzemesinden ve yayınlanan çalışmalardan faydalanmış olduğu, Bibliyografya kısmı

incelendiğinde açıkça görülmektedir. İndeksin analitik olarak yapılması, okuyucunun aranılan hususa kolayca ulaşmasını sağlamaktadır.

Ekler kısmında 6 harita, 2 fotoğraf ve bir tablo yer almaktadır. Metnin içerisinde verilen bilgilerin okuyucu tarafından toplu şekilde görülüp değerlendirilmesi için oluşturulan haritalar, Tavas Kazası'nın köylerinin nüfusunun, ziraat arazilerinin ve mahsüllerinin dağılışını göstermektedir. Dönemin sivil mimarisini ortaya koymak için Tavas Kazası'nda bulu-

nan ve bugün mevcut olmayan iki eve ait fotoğraflar kullanılmıştır. Tabloda ise, Tavas Kazası'nda görülen ve günümüze ulaşan âile adları listelenmiştir. Eserin büyük bir kısmında bilgiler tablolar ve grafiklerle desteklenmiştir. Bu şekilde eserin daha anlaşılır ve bilgilerin daha akılda kalıcı olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Netice itibarıyla hocamız, bu çalışma ile Sosyal ve İktisadî Tarih sahalarına ve şehir tarihçiliğine önemli bir katkıda bulunmaktadır.

Sinem İlgın SERİN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TARİH DERGİSİYAYIN İLKELERİ

1. *Tarih Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nün ilan ettiği bir yıldaki 4 yayın döneminde, en az 2 sayı olarak yayınlanacaktır.
2. *Tarih Dergisi* hakemli bir yayındır. Yayın Kurulu'nca uygun görülen makaleler değişik üniversitelerden üç hakeme gönderilir; en az iki hakemin olumlu raporu üzerine yayımlanır.
3. Derginin yayın dili Türkçe'dir. Yayın Kurulu'nun uygun görmesi halinde, İngilizce makaleler de yayımlanabilir.
4. Dergiye, önceden yayımlanmamış yazılar kabul edilir.
5. Makale yazarının ad, soyad, adres (iş adresi), telefon numaraları ve e-posta adresini Dergi Sorumlusuna bildirmesi gerekir.
6. Makale başlığının altında yazarın adı yer almalı, sayfa sonunda (*) işareti ile belirtilen dipnotta, unvanı, çalıştığı kurum ve e-posta adresi belirtilmelidir (Örnek: Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; birisi@abc.com).
7. Makalenin 4 adet kopyası ile bir adet CD/disket kaydının (Metin PC Word, Times New Roman, 12 punto ve 1.5 satır aralığı ile yazılmalı, Sayfa Yapısı A 4, Alt boşluk 0.75, Üst boşluk 0.75, Sağ boşluk 1.17 ve Sol boşluk 1.17, Cilt boşluğu ile Alt-Üst bilgi boşluğu bırakılmayacak şekilde oluşturulmalı; uygulama için derginin son sayısı esas alınmalıdır) gönderilmesi gereklidir.
8. Yazı ve makalelerde yer alan fotoğraf, harita, grafik, arşiv belgesi vb. görsel malzeme dijital ortamda teslim edilmelidir.
9. Makale başlığından sonra, kısa bir "Özet" ve "Anahtar kelimeler" (beş adet), makale sonunda da aynı şekilde bir "Abstract" (80-100 kelimelik İngilizce özet), makale başlığı ve anahtar kelimelerinin (Keywords) İngilizce çevirileri konulmalıdır.
10. Makaleler Yayın Kurulunun uygun bulması üzerine, hakemlere gönderilir. Yayın Kurulu, hakem raporlarını dikkate alarak makalelerin yayınlanacağı sayıyı belirler.

11. Hakem raporları doğrultusunda tashihi gereken makaleler yazarlarına iade edilir. Yazar, tashihleri hakemlerin istediği doğrultuda gerçekleştirip 6, 7, 8 ve 9. maddelerde belirtilen hususları da dikkate alarak, CD/disket ortamında son halini ve iki nüsha çıktısını Dergi Müdürüne ulaştırır.
12. Çeviri yazılarda mutlaka makalenin yabancı dildeki orijinal kopyası gönderilmeli, ayrıca asıl makalenin tam bibliyografik künyesi (derginin tam adı, yazarı, baskı yeri, yılı, cildi, sayısı ve sayfaları) bildirilmelidir.

İrtibat Adreslerimiz ve Telefon Numaralarımız

Doç. Dr. Mahmut AK (Oda No: 401-D), Araş. Gör. Metin ÜNVER (Oda No: 416)
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ordu Cad. No. 196, 34459
Laleli/İstanbul
212 455 57 00/15923; 15921
Cep: 0532 771 58 69/0533 494 29 95
e-mail: tarihdergisi@hotmail.com

ADRES

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
34459 Beyazıt, İSTANBUL

I.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü
İSTANBUL – 2009
631 35 04-05 / 26505 – 26503